

pografiške (krajske) imena: Slavija, to je, vseslovenska dežela, in od todi Slavijan i. t. d.; Slovén, Slovjan, Slovljan, Slovenec pa so narodovne, in da so poslednje ljudstvu primerniši, mende vsak spozná.

Po naši misli in osebnim prepričanji je župan prava beseda, ker je staroslovenska (od župa Gemeinde, Distrikt) in se povsod tako piše, in kolikor vémo, se je vselej pisalo v lastnih imenih in drugod.

Beseda „župnik“ pomeni v južno slovenskih deželah „fajmoštra“, na Slovenskim je pa prostimu narodu še malo znana, in ker je nemška župa (Suppe) v pomenu juha sploh zlo vkoreninjena, se ne bo dala še kmalo sploh vpeljati. Beseda župnik ne izhaja iz „zaúpnik“, ampak iz ravno tiste koreninice kot župan. Sicer pa tudi beseda „fajmošter“ ni nemška, ker je spakedrano vse skupej iz: parochia in magister, in od todi po vsih evropskih jezikih, na priliko Meister, maître, maestro, mojster, majstor, mešter i. t. d. — Ako je beseda župnik namesto fajmošter v kakim kraju že navadna, bo toliko pripravnjši, ker bodo ljudje imeli za duhovsko reč župnika, za deželsko (to je „politiško“) pa župana.

Ptuji jezik.

Iz Gradca. Ne davno so prišli neki Slovenci v Gradec pomoči iskat za svoje nadloge in reve. Bili so pametni možje, vendar jim zlasti jedna kriva misel po glavi blodi, ktera bi njim in našemu celemu narodu veliko škodila, da bi vsi tak mislili! — Mislijo in terdijo namreč, da se jim za tega voljo tak huda godí, ker nemški ne znajo. Nemcem, prè, gre boljše. Tim besedam se ni čuditi. Ljudstvo samo naj bolj čuti, kar ga tiši. — Dokler se mu bode iz pisarnic vse nemški dopisovalo, se mu same nemške pisma v roke vrivale, pri gospodski le nemščina veljala, téčas si bode Slovenec bez nemšine siromak in v nevolji, téčas mu je in bode nemščina kervavo potrebna, naj več vredna, naj bolj obrajtana, naj bolj zaželjena, ker je prva in bližnja pomoč, si saj v pisarnici svoj križ nekaj olajšati. (Bi se ljudstvu v turškem jeziku tak dopisovalo, bi po turškem kaj želelo.) — Zares dobro vsacemu, ki več jezikov zna. „Kolikor jezikov znaš, toliko človekov veljaš.“ Žalostno žalostno je le to, da izmed 1000 ljudi ima komaj eden ali dva s čem se ptujiga jezika nekaj čez pol naučiti! In izmed teh 1000 jih je spet 900, ki svoj materni jezik komaj na pol vejo. — Se le svojega jezika tak naučiti, da zamore koristne knjige in vse potrebne postave v njem brati, je več let treba. Živo nam to Nemci spričajo. Njih otroci ne vejo drugega, ko samo nemški — in vendar se morajo po novih postavah vsi njihovi učenci (študenti) skoz celih 11 ali 12 let, po vseh šolah, vsaki teden, naj manje 4 ali 5 ur samo nemškega jezika učiti, da se ga nekaj bolj naučijo.

Za silo nemški lamati in si nekatere besede v glavo zabiti, ki so na cesti, za neke vsakdene reči in navadno kupčijo ali kerčmo potrebne, to še gre. To še tudi drugi človek zamore. Pa kaj je to? To ne dojde ne za postave in pismo, ne za vsakdene knjige. Tega smo se žalibog! predlanjskem na Gračkem deželnem zboru preveč prepričali. — Slovenci so iz svoje sredine same takše poslance poslali, ki še so naj bolj nemški vedli in se zato kaj obrajtali. Kak pa se jim je tū godilo? Tū so spoznali, da nič ne vejo, ali komaj betvico. Ne na pol tak, kakor bi radi, so vedli in zamogli kaj povedati iz desetih komaj jeden, drugi niso juhnili!! — Kdor si tedaj v nemščini (ali laščini) prave zdačne po-

moči za naše kmete in za naš narod iše, naj gre hitro rakom žvižgat! Čez 70 let, reči čez sedemdeset let je od cesarja Jošefa, kar so vse naše šole ne drugači učile, ko samo nemški. Kaj pak so koristile in opravile? To, da so se pri ljudstvu ob čast, ljubezen in podporo pripravile. „Zakaj bi v šolo pošiljali? Saj se deca v njih štirih, petih ali šestih letih ne nauče toliko, da bi vedle nemško pismo od gospodske prebrati in razložiti, družega se pa tudi nič ne nauče!“

Najdel sim vendar kmeta V., ki mu je nemščina skoro bolj gladko tekla ko slovenščina. Začuden ga pitam, če se je v domači šoli tako dobro nemški naučil? „Hodil sim, mi reče, zares 3 leta v domačo šolo in samo nemški smo se prav tažavno učili, pa tam se nisim mogel ničesar naučiti. Po tem so me oče 3 leta v šolo na Nemško dali med terde Nemce, da nisim druge besedice slišal. To je pomagalo. In kar sim sam kmet, berem vsaki večer 2 uri nemške novine in knjige (čujete?) — in vendar še se mi prav pogostama nameri, da tū in tam še Gračkih novin ne zastopim (čujete!). Bog vé, kakšne besede zmirom vpletajo, gerčke, latinske, francoske, laške i. t. d. — Prašam ga dalej: Kaj pa so se tedaj vaši soškolarji v domači šoli naučili? „Gospod! mi odgovori, škoda je za čas in trud. Po 4 in 5 let so v šolo hodili, in zdaj ne vejo toliko, da bi si mogli sami nemško pismo prav prebrati ali se iz kakšnih knjig kaj podučiti. Slovenski pak tudi ne vejo ne kaj dobro zapisati, ne lahko slovenskih knjig ali novin brati, da se v tem clo nič niso vadili!“ — Da! taka je bila in še je.

To je gotovo velik križ! koliko starišev pak zamore svoje sine in hčere v druge in daljne kraje v šolo dajati, saj na 2 ali 3 léta? Tako premožnih je malo. In če se iz med 1000 ljudi jeden ali dva kaj naučita, kaj pomaga to, ako jih 999 v nevednosti ostane?!*) Kaj pomaga narodu, če se 100 ali 1000 njegovih sinov nekaj bolj lahko gible in živi, ako vsi drugi, ako jih 100krat 100,000 v reví, stiski in nevednosti ostane! ako vès narod terpi!! Ne — tako ne gre, nikol ni šlo in ne bode! S ptujim jezikam si le posamesni lahko pomagajo — le nekteri. Oni se ga naj učijo in vsi, ki vtegnejo in imajo s čem. Celemu narodu pak je nemogočnost in stiska; vès narod se le v svojem domačem jeziku, kterege vsak den potrebuje, zbrihtati, podučiti in v znanostih in sreči povzdigniti dade. Drugi ga v nesrečo zatere. Cela dogodbina je temu priča. Poglejmo naj prej na Nemce. Oni so začeli se iz svoje težave izkopati, si omagati in veselo napredovati, kar so ptuji latinski jezik iz pisarnic in nižjih šol segnali in vse vsakdanje reči v domačem jeziku učili in pisali. Zakaj preden si otrok 100 ptujih besed v glavo zabije, se v domačim koristno knjižico nauči, eno za drugo. To zda in pomaga. — Poglejmo na Čehe. Bili so učen, močen, časten, srečen narod, skoro prvi v Evropi. Vsilijo mu v pisarnice in šole ptuji nemški jezik, in kaj se zgodi? Narod začne pešati, slabeti, hirati, onemagati, obožati in u vsem dalječ za sosednim zaostajati.

(Konec sledí.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Gradca. Ž. 23. marca o poldne so tukaj slavjanski rodoljubi, sama nadepolna mladež, napravili „slavjansko besedo“ gotovo prvo, kar Gradec stoji. Slovenske, poljske, česke in ilirske pesmi so se posamesno in skupno mično prepevale, česke še na postranici in goslih izverstno igrale. Severni in južni Slavjani in med njimi slavna pevka M., rojena Polakinja, so si bratovsko k blagem spočetju roke podali. Njej in

*) Večina veljá. Za 5 ali 10 grošev voljo ne bode noben pаметen 100 goldinarjev utopil! Pis.

do. — Slovenci, nikar se ne motimo, ampak spoznajmo: gerdo je to, gerše kot se nam in vam vidi, in nekaj prav sramotniga v našem jeziku; to stori, da je naš jezik tako mehak, bi rekli tako babji, da ne Nemcem, ne družim Slavjanom ne dopade. Slovenci se hvalimo, da imamo naj starejše dokumente. V g. Metelkovi gramatiki sta dva natisnjena, prvi se začne: „Glagolite po nas redka slovesa,“ pazite: „redka,“ ne „redke.“ Tisti jezik je pač veliko bližej ilirščini, kot naši slovenski. Samo zato, ker se bojemo marsikteriga Slovenca razkačiti, poterdim, da je to naš starinski jezik, zraven pa tole vprašamo: Če je tak staroslovenski jezik, zakaj ga pa ne posnemate?? Po tem takem to niso nobene nove oblike, kakor bi nekteri Slovenci radi, ampak stare, — naše navadne oblike pa so bolj nove. — Dajmo toraj rečnimu spolu u višebroju nazaj njegovo pravico, in prilog povsod z njim vzajmimo: 1) ker Slovenci poleg Kupe še dan današnji tako govoré; 2) ker so naši slovenski prededje tudi tako govorili; 3) ker se to znajdetudi v družih slavjanskih narečjih; 4) ker vsi jeziki, kateri besede gibajo, postavimo latinski in greški, neutrum v višebroju za neutrum imajo, ne pa za femininum; 5) ker to naj več k lepoglasju našega jezika pripomore.

4. Vsak rodoljub je gotovo že večkrat obžaloval, da smo mi Slovenci od lepote cerkveno-slavenskiga jezika, kteriga nekteri Slovenci za staro-slovenskiga imajo, toliko zgubili. Tako smo zgubili imperfectum in perfectum simplex, zaklicavni sklon, instrumental brez predmeta (praepositio), in leta in leta bodo pretekle, preden se bo vse to zamoglo vpeljati. Nekteri Slovenci v prostem govoru izpušajo končno glasnico, in govoré: dobr' vin' namest „dobro vino,“ lepš' roža, namest „lepša roža.“ Tako se je zgodilo, da smo tudi zgubili gibanje 2. stopinje priloga. Pri mnogih Slovencih se comparativ samo v moškem spolu giblje, ženski se ne giba, rečni spol dobiva možki prilog. Bolj ponatorno je to v ilirskem jeziku, ker se 2. stopnja u vsih 3 spolih giba po navadi priloga. To je tudi v navadi pri nekterih Štajarskih Slovencih in pri belih Krajncih, in če od zgoraj Krajskiga kdo k njim pride, in jezik zamerljivo posluša, bo to kmalo zapazil, in kmalo se prepričal, da se to z našim jezikom lepo vzame. To mi zamoremo brez odloge v naš jezik vpeljati, toliko več, ker je tudi v naše šole vpeljano, da se tudi v tej reči sami med saboj in z Iliri zjedini.

(Dalje sledi.)

Ptuji jezik.

Iz Gradca.

(Konec.)

In taka je s ptujšino vsigdar in povsodi bila in bode vselej. Je huda mačoha. Vsi v dogodbini le količkaj učeni to vejo. *) Ravno za tega voljo pak so tudi leta 1848 vsi zvesti poslanci in pravi rodoljubi in prijatli potlačenih narodov v našem cesarstvu pred vsem terjali: ravnopravnost, ravnopravnost! Kar jednemu narodu, to drugemu, da ne bode jeden drugemu hlapec! da si bodo vsi brati med seboj! Imajo vsi jednake dolžnosti in dache, grejo tudi vsim jednake pravice in pomoči. Pred vsem vsakemu njegov jezik v pisarnice in perve šole; njegove sine za učnike in urednike, ki razmere svojega naroda poznajo, si njegove potrebe skusijo, z njim po bratovsko čutijo

*) V l. 1848 je vés Horvaški in Slavonski narod za orožje prijel, da se je obranil vsiljenega madžarskega jezika, jarma in tak svoje huje nesreče.

in katerim je mar sreče in časti svojih rojakov, svojega naroda. — Hvala Bogu! pravica je obveljala. Cesarska beseda in ustava ste jo nam zagotovile. Cesarske postave in ministerski ukasi se že vsakemu narodu pišejo u njegovim jeziku. Tudi sodbe se pri nas že po slovensko obnašajo, in kar še v drugih pismih in rečeh s praznimi izgovori krati, se gotovo ne bode predolgo — gotovo ne čez prvi državni zbor kratilo, ker vsaki dobro vé, da tičas ne more zadovoljnosti in pravega mira biti, dokler se enim krivično ali za slepih vzrokov voljo krati, kar se drugim obilno daja. —

Bi tedaj naši prosti ljudje le nekaj v dogodovšini podučeni bili, ali saj zadnje leta naše novine skerbno brali, bi vedili česar nam je treba, kaj nam je prava pomoč, kaj pravica, kaj zvižaja, kaj škoda. Si ne bi pomoči samo za silo in na videz želeli, temuč bi se za tako pomoč poganjali, ki vsim in za vsigdar pomaga. *) — Bi naše novine brali, bi vedili, kako so se naši verni poslanci na deželnem in državnem zboru pritožili, da naše slovenske kraje marsiktera nadloga tare, ki je drugod ni; bi vedili, da smo popreje premalo pravih naših sinov med oskerbniki imeli, ki bi se bili podstopili in hiteli iz ljubezni do svojih se tem nadlogam ustavljeni; i. t. d. Z jedno besedo: kdor hoče vediti, kar je za nas Slovence prav ali ne, kaj nam pomaga in gré, naj naše rodoljube posluša, naj naše novine bere. Drugi gledajo pred vsem na se in svoj narod. Naše reči jih ne skerbijo; tedaj jih iz misli pustijo, ali jih iz nevednosti, nemarnosti ali clo iz protivnosti na opak in krivo razlagajo, in po svojem zavijajo. Kdor nam iz njih prerokuje, je za nas lažljiv prerok. —

V „Slovanu“ (IV. ledna) se bere, da pri Rusinih mašniki očitno narod čez ustavno zagotovljene pravice učijo, in mu pomagajo nekterih protiustavno ravnanje zavrnjati. Vse jih hvali!

Z veseljem zvemo, da so g. svetovavec ljudskih šol naročili, da se morajo odsihdob slovenski primiki tudi po slovensko pisati. Naj bi tega ne pozabili g. kerstniki in bi berž ne samo imena in primike, temoč vse svoje uredne knjige slovenski spisovati začeli! Drugod se že ravna po ravnopravnosti. Zapovedati se to ne more. Začeti se mora. Izgled! Izgled! Ž.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Celja 30. suš. I. F. (Konec.) Že od mnogo krajev so nam ljube Novice radostnih vesti prinesle, kako se slovenska mladež slavno v materinšini obnaša. Marsikdo si je že morda pomislil, da pri nas vse spi stari spanek nemarnosti, da že slov. mladež zdaj po stari, žalostni navadi se le ptujšine derži ter za materinšino nemara. Temu, hvala Bogu! ni tako. Ne spomenem radostnega napredka v učivnah, zakaj to je zapoved, torej brez velikih zaslug. Prostovoljno, poleg pa težavno delo kaže čisto ljubezen do materinšine. Vadbeni pisani list „Slavija,“ katerega iskrenejši tukajšnih gimn. učencov vsako nedeljo celo polo izdajajo, je temu živa priča. Slovanska knjigovna, kateri so že s svojimi ako tudi malimi pridavki temelj postavili, tudi dokazuje, da jim je terda volja napredovati, kakor so počeli. Pri tej priložnosti ne morem opustiti, slav. rodoljubov poprositi, da bi imenovano knjigovno podpirati blagovolili. Važnost takega poslužitja

*) Kdor ima jutri ali čez en teden 100 ali 1000 gl. dobiti, si bode tistina mesto njih danes s 5 gl. odpraviti dal! Ali ktera občina bode gizdave ali samopridne želje petih ali desetih občanov spolnila, če s tem 100 drugih ali vse svoje v nesrečo pogrezne?!